

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада ДФ 70.895.083 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, прийняла рішення про присудження **Якимець Марині Олександрівні** ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право на підставі прилюдного захисту дисертації – **«Кримінально-правова характеристика примусових заходів виховного характеру, які застосовуються до неповнолітніх».**

«29» червня 2026 року.

ЯКИМЕЦЬ Марина Олександрівна, 1996 року народження, громадянка України. Освіта вища: у 2020 році закінчила магістратуру юридичного факультету Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова за спеціальністю «Право», здобула кваліфікацію магістр права.

З серпня 2023 року і до тепер працює юристом в ТОВ «Аграрна фірма «Проскурів».

Аспірантка Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Дисертацію виконано у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький.

Наукова керівниця – НІКІФОРОВА Тетяна Іванівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова.

Здобувачка має 10 наукових публікацій, зокрема: три наукових статті в наукових виданнях, що включені до переліку наукових фахових видань України, сім тез доповідей на наукових конференціях, одна теза доповіді на круглому столі:

1. Якимець М. О. Проблема визначення застосування примусових заходів виховного характеру як правового інституту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Вип. 87, ч. 3. С. 370-375.

2. Yakymets M. O. The essence of compulsory measures of an educational nature and the practice of their application in Ukraine. *Національні інтереси України*. 2025. № 8 (13). С. 362-372.

3. Якимець М. О. Застосування примусових заходів виховного характеру: досвід європейських держав. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2026. № 1 (43). С. 1145-1157.

4. Якимець М. О. Досвід правового регулювання застосування примусових заходів виховного характеру у ФРН. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 26 червня 2023 року). Хмельницький: ХУУП імені

Леоніда Юзькова, 2023. С. 28-30.

5. Якимець М. О. Соціальна зумовленість застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх. *Актуальні проблеми юридичної науки. Політико-правові передумови європейської та євроатлантичної інтеграції України*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять другі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13 жовтня 2023 року). Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 289-291.

6. Якимець М. О. Практична реалізація доктрини відновного правосуддя в системі сучасної ювенальної юстиції. *Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції*: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 10 травня 2024 року). Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 107-109.

7. Якимець М. О. Окремі проблеми практики звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності і покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру. *Актуальні проблеми юридичної науки. Забезпечення правопорядку в Україні та світі: виклики сьогодення*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Двадцять треті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 18 жовтня 2024 року). Хмельницький: ХУУП імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 200-201.

8. Якимець М. О. Підстави застосування примусових заходів виховного характеру в Україні. *Integration of Science and Innovation for Sustainable Development: Proceedings of the International Scientific Conference (Utrecht, Netherlands, 21 August 2025)*. Bookmundo, 2025. С. 93-95.

9. Якимець М. О. Відповідальність неповнолітніх за кримінальні правопорушення: досвід Франції. *Розвиток правової системи України в контексті євроінтеграційних прагнень*: матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції для молодих вчених з міжнародною участю, присвяченої тижню права (м. Луцьк, 10 грудня 2025 року). Луцьк, 2026. С. 379-383.

10. Якимець М. О. Кримінально-правове реагування на злочинність неповнолітніх: статистичний аналіз судової практики. *Перспективи розвитку науки, освіти і суспільства в Україні та світі*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 12 січня 2026 року). Полтава: ЦФЕНД, 2026. С. 37-38.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці:

Рецензент – КРУШИНСЬКИЙ Сергій Антонович, кандидат юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Оцінюючи методологію проведеного дослідження, звертає увагу те, що авторка не застосовувала соціологічного методу, тобто не проводила опитування респондентів, що могло б дати додаткові результати для обґрунтування ключових положень дисертації і лише посилює їх.

2. Відзначаючи як позитив те, що здобувачка вивчила досвід низки зарубіжних держав (Франції, ФРН, Швейцарії, Великої Британії, Іспанії, Італії, Нідерландів, Польщі, Литви, Латвії, Казахстану, Канади) щодо нормативного регулювання і практики застосування виховних заходів до неповнолітніх правопорушників, все ж не зрозуміло, якими критеріями вона керувалась, обираючи конкретні держави для аналізу.

3. В роботі досить багато уваги приділяється характеристиці суті окремих примусових заходів виховного характеру, проте авторка оминає увагою питання контролю за виконанням цих заходів. Відсутність такого контролю може спричинити ухилення неповнолітніх від їх виконання або неефективне їх застосування.

4. Ч. 4 ст. 105 КК України передбачає, що суд може також визнати за необхідне призначити неповнолітньому вихователя в порядку, передбаченому законом. Хоча законодавець прямо не відносить призначення вихователя до примусових заходів виховного характеру, однак розглядає його у контексті реагування на протиправну поведінку неповнолітніх. Однак в дисертації цей захід не аналізується».

Рецензентка – ХМЕЛЕВСЬКА Наталія Володимирівна, кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. Запровадження «профілактичного нагляду офіцера служби освітньої безпеки» потребує чіткого визначення юридичного механізму взаємодії такого офіцера з органами пробації та службами у справах дітей, щоб уникнути дублювання функцій, а також можливо доцільно надання таким офіцерам функцій «шкільних медіаторів» або координаторів примирення сторін безпосередньо в освітньому середовищі, що могло б превентивно мінімізувати потребу у зверненні до офіційного кримінального правосуддя.

2. Дисертантка звертається до успішного досвіду реалізації пілотного проєкту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення». Проте, з огляду на наукову новизну роботи, доцільним

було б надати чіткішу відповідь на питання: чи вбачає авторка можливість повної трансформації примусових заходів виховного характеру у виключно відновно-диспозитивні заходи, або ж елемент державного примусу має залишатися обов'язковим запобіжником навіть за умови успішного примирення сторін?

3. Авторка пропонує дефініцію «подальшої бездоганної поведінки» як стійкої форми соціально схвальної активності. Втім, у доктрині залишається відкритим питання: чи повинна така поведінка бути виключно «активною» (досягнення у навчанні, праці), чи для цілей правосуддя достатньо «пасивної» правомірної поведінки (непорушення закону)? Відповідь на це питання критично важлива для індивідуалізації виховного заходу».

Офіційний опонент – ПУНДА Олександр Олегович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Хмельницького національного університету. Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. У дисертації відсутній загальноприйнятий підрозділ, присвячений аналізу стану дослідження проблем застосування примусових заходів виховного характеру до неповнолітніх. Доцільним видається чітке структурування наукового доробку інших дослідників шляхом окреслення питань, які вже достатньо розкрито в юридичній науці, а також тих аспектів, які потребують подальшого дослідження або які ще не ставали предметом наукових розвідок.

2. Суперечливою є пропозиція авторки передбачити в КК України застосування до неповнолітнього такого примусового заходу виховного характеру як залучення його до суспільно корисної праці, суть якого зводиться до покладання на неповнолітнього обов'язку безоплатно виконати певні роботи на користь громади або усунути своєю працею негативні наслідки своєї протиправної поведінки, з огляду на законодавчі обмеження можливості залучення неповнолітніх до праці і зокрема до примусової праці та забезпечення при цьому дотримання інших прав неповнолітніх (права на відпочинок, освіту, розвиток тощо).

3. Дискусійною є пропозиція авторки доповнити перелік примусових заходів виховного характеру таким заходом як розміщення неповнолітнього у спеціалізованій професійній прийомній сім'ї, яка пройшла навчання з догляду за неповнолітніми без розроблення відповідних пропозицій щодо створення, навчання таких сімей та алгоритму виконання відповідного заходу. Зазначене положення може бути додатково обґрунтоване під час захисту.

4. Авторкою не було проведено опитування респондентів щодо положень, що виносяться на захист та пропозицій змін та доповнень до КК України, що безумовно посилює їх обґрунтування».

Офіційний опонент – КОВАЛЬЧУК Сергій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального

процесу та криміналістики Івано-Франківського інституту «Одеська юридична академія». Виступ позитивний із зауваженнями:

«1. На стор. 68-71 дисертації здобувачка виокремлює іманентні ознаки примусових заходів виховного характеру, на основі яких наводить авторське визначення їх поняття. До ознак примусових заходів виховного характеру вона відносить, зокрема, нормативну урегульованість, з огляду на яку система цих заходів, підстави та умови їх застосування регламентовані законом про кримінальну відповідальність. Водночас, ознаки правового явища повинні відображати притаманні йому основні особливості, необхідні для розкриття його сутності та достатні для відмежування від інших подібних явищ.

Натомість, нормативна урегульованість притаманна всім кримінально-правовим заходам, унаслідок чого не відображає специфіку примусових заходів виховного характеру та, відповідно, не може розглядатися як їх ознака.

2. На стор. 87 дисертації авторка слушно визначає застосування примусових заходів виховного характеру як самостійний комплексний інститут кримінального і кримінального процесуального права, який є системою матеріальних і процесуальних правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з реагуванням держави на вчинення неповнолітньою особою кримінального правопорушення або суспільно небезпечного діяння, яке містить його об'єктивні ознаки, у формі застосування заходів виховного характеру. Проте, у межах підрозділу 1.3 дисертації, присвяченого обґрунтуванню доцільності розгляду застосування примусових заходів виховного характеру як самостійного правового інституту, визначенню його поняття та розкриттю структури (стор. 71-89) здобувачкою недостатньо уваги присвячено його відмежуванню від інших суміжних правових інститутів, зокрема, кримінальної відповідальності, звільнення від кримінальної відповідальності, звільнення від покарання тощо.

3. На стор. 111 дисертації авторка констатує, що законодавець допускає одночасне застосування декількох заходів, але лише у тому випадку, якщо вони за змістом не суперечать один одному. Зазначене положення відображено у висновках до розділу 2 та загальних висновках до дисертації (стор. 154 і 199 відповідно). Водночас, у тексті дисертації не наводиться узагальнений перелік випадків, за яких поєднання конкретних видів примусових заходів виховного характеру є можливим або, навпаки, не допускається. Відповідна позиція здобувачки з цього питання відображена лише в контексті розкриття змісту та особливостей застосування кожного з цих заходів у додатку Б до дисертації «Проект Закону України «Про внесення змін та доповнень до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України» (щодо удосконалення регулювання застосування примусових заходів виховного характеру)» (стор. 237-240).

4. На стор. 190-191 дисертації авторка, з урахуванням проведеного в підрозділі 3.1 дослідження зарубіжного досвіду застосування примусових заходів виховного характеру (стор. 156-178), пропонує розширити систему таких заходів у КК України. Надаючи схвальну оцінку пропозиціям у цілому, потрібно звернути увагу здобувачки на два моменти. По-перше, із урахуванням пропозицій авторки щодо змісту та строковості застосування поміщення неповнолітнього у прийомну сім'ю, яка пройшла навчання з догляду за неповнолітніми (стор. 189-190, 237-238), виникає питання стосовно забезпечення найкращих інтересів неповнолітнього після закінчення строку застосування цього заходу, зокрема, у частині його фізичного, психічного та соціального благополуччя (наприклад, неповнолітній адаптувався до проживання в прийомній сім'ї та не бажає її залишати). По-друге, пропонована дисертанткою система примусових заходів виховного характеру викладена в порядку зростання їх суворості: від найбільш м'якого, яким є застереження, до найбільш суворого, яким є направлення неповнолітнього до спеціальної навчально-виховної установи для дітей і підлітків. У зв'язку з цим спірним є розміщення такого заходу як встановлення профілактичного нагляду за неповнолітнім із залученням офіцера служби освітньої безпеки після передання неповнолітнього під нагляд батьків, осіб, які їх замінюють, інших членів сім'ї чи під нагляд педагогічного або трудового колективу за їх згодою та поміщення неповнолітнього у прийомну сім'ю, яка пройшла навчання з догляду за неповнолітніми. Останні з наведених заходів, на думку офіційного опонента, є більш суворими і, відповідно, встановлення профілактичного нагляду за неповнолітнім із залученням офіцера служби освітньої безпеки підлягає розміщенню після застереження».

Голова ради – НАЛУЦИШИН Віктор Володимирович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова. Виступ позитивний із зауваженнями:

«З метою полегшення практичного застосування матеріалів дисертаційного дослідження, очевидно, варто було б розробити методичні рекомендації для працівників правоохоронних органів».

Результати голосування:

«За» **5** членів ради,
«Проти» **НЕМАЄ**.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує **Якимець Марині Олександрівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 70.895.083

Віктор НАЛУЦИШИН